

VA VENI FOCUL

JAMES BALDWIN

Traducere de Elena Marcu

BLACK BUTTON BOOKS

TEMNIȚA MEA S-A CUTREMURAT.

**Scrisoare către nepotul meu la o sută
de ani de la emancipare**

Dragă James, am început această scrisoare de cinci ori și de cinci ori am rupt-o. Am în fața ochilor chipul tău, care este chipul tatălui tău și al fratelui meu. La fel ca el, ești dur, cu pielea închisă la culoare, vulnerabil, capricios, cu o tendință foarte clară de a părea necruțător, pentru că nu vrei să creadă nimeni că ești slab. Poate că semeni cu bunicul tău, nu știu, dar cu siguranță atât tu, cât și tatăl tău îi semănați mult fizic. El nu mai trăiește și nu te-a văzut niciodată, și a avut o viață îngrozitoare; a fost înfrânt cu mult înainte de a muri, pentru că, în adâncul sufletului, credea cu adevărat ceea ce spuneau albi despre el. Acesta este motivul pentru care am devenit atât de religios. Sunt sigur că tatăl tău ți-a povestit câte ceva despre toate acestea. Nici tu, nici tatăl tău nu ați manifestat vreo aplecare către apărarea unei cauze: tu aparții cu adevărat unei alte epoci, care a început atunci când Negrul a părăsit câmpurile și a venit în ceea ce E. Franklin Frazier numea „orașele distrugerii”. Singurul lucru care te poate distruge este să crezi că într-adevăr ești ceea ce lumea albă numește un negrotei. Îți spun asta pentru că te iubesc și te rog să nu uiți asta niciodată.

Vă cunosc pe amândoi dintotdeauna, l-am ținut pe tatăl tău în brațe și pe umeri, l-am sărutat și i-am dat câte-o palmă la fund și l-am privit făcând primii pași. Nu știu dacă cunoști pe cineva din acele vremuri; dacă ai iubit pe cineva o viață, bebeluș, copil, apoi bărbat, capeți o perspectivă stranie asupra timpului și a durerii, și a strădaniei. Alți oameni nu pot vedea ce văd eu atunci când mă uit la chipul tatălui tău, pentru că în spatele

acestui chip, așa cum este azi, trăiesc toate celelalte chipuri care i-au aparținut. Când râde, văd un subsol pe care tatăl tău nu și-l amintește, o casă pe care nu și-o amintește, și în râsul lui de acum aud râsul lui de copil. Dacă înjură, mi-l amintesc căzând pe scări și plângând, și-mi amintesc cu durere lacrimile lui pe care mâna mea sau mâna bunicului tău le ștergea cu atâta ușurință. Dar nicio mână nu poate șterge lacrimile nevăzute pe care le varsă astăzi, pe care le auzi în râsul lui, în vorbele lui, în cântecele lui. Știu ce i-a făcut lumea fratelui meu și cât de greu i-a supraviețuit. Și știu, ceea ce e și mai rău, iar asta este crima de care îmi acuz țara și concetățenii și pentru care nici eu, nici timpul, nici istoria nu-i va ierta, că au distrus și încă distrug sute de mii de vieți și nu o știu și nu vor s-o știe. Poți, și într-adevăr trebuie să lupți, să ajungi să privești cu asprime și înțelepciune distrugerea și moartea pentru că acesta este lucrul la care omenirea s-a priceput cel mai bine încă de la începuturile ei. (Dar ține minte: mare parte din omenire nu înseamnă toată omenirea.) Dar este inadmisibil ca responsabilii devastării să rămână la rândul lor nevinovați. Însăși nevinovăția constituie crima.

Acum, dragul meu tiz, acești oameni nevinovați și bine intenționați, concetățenii tăi, sunt motivul pentru care te-ai născut în niște circumstanțe nu foarte diferite de Londra descrisă de Charles Dickens în urmă cu o sută de ani. (Aud corul inocenților scandând „Nu! Nu e adevărat! Ce îndărjiți sunteți!”), dar eu îți scriu această scrisoare, încercând să-ți spun ceva despre cum să-i înfrunți, pentru că majoritatea dintre ei încă nu știu că exiști. Știu în ce condiții te-ai născut, pentru că am fost acolo. Concetățenii tăi nu au fost acolo și încă n-au înțeles. Bunica ta era și ea acolo și nimeni n-a acuzat-o niciodată că e îndărjită. Le sugerez nevinovaților să o întrebe pe ea. Nu e greu de găsit. Concetățenii tăi nu știu nici că ea există, deși a lucrat pentru ei toată viața.)

Te-ai născut cu aproape cincisprezece ani în urmă. Și, deși tatăl tău, mama ta și bunica ta au mers temători pe stradă cu tine în brațe și au privit îndelung pereții între care te-au adus pe lume, și deși aveau toate motivele să fie plini de resentimente, nu au fost. Și, iată-te, Marele James, botezat după mine. Ai fost un bebeluș mare, eu, nu. Iată-te gata să fii iubit. Să fii iubit, copile, profund, imediat și pentru totdeauna, să-ți dea putere în fața lumii lipsite de iubire. Ține minte asta: știu cât de întunecată ți se pare deja. Nici în acea zi nu arăta prea luminoasă, da, tremuram cu toții. Încă nu ne-am oprit din tremurat, dar dacă nu ne-am fi iubit unii pe ceilalți, niciunul dintre noi nu ar fi supraviețuit. Iar acum tu trebuie să supraviețuiești pentru că te iubim și de dragul copiilor tăi și al copiilor copiilor tăi.

Această țară nevinovată te-a izolat într-un ghetou în care voia să pieri. Dă-mi voie să-ți explic ce vreau să spun cu asta, pentru că aici e nucleul problemei, rădăcina disputei pe care o am cu țara mea. Te-ai născut unde te-ai născut și te-ai confruntat cu viitorul cu care te-ai confruntat pentru că erai negru, pentru niciun alt motiv. Se așteptau ca limitele ambiției tale să fie trasate definitiv. Te-ai născut într-o societate care proclama cu o limpezime brutală și în atâtea feluri că ești o ființă umană de nimic. Nu se așteptau să aspiți la excelență. Se așteptau să te mulțumești cu mediocritatea. Peste tot pe unde ai mers, James, în scurtul timp pe care l-ai petrecut pe acest pământ, ți s-a spus pe unde poți merge și pe unde nu (și în ce fel) și unde poți trăi și cu cine să te căsătorești. Știu, concetățenii tăi nu sunt de acord cu mine și îi aud spunând: „Exagerezi”. Dar ei nu știu cum e în Harlem, eu, da. Și tu. Nu crede pe nimeni pe cuvânt, nici măcar pe mine, dar ai încredere în experiența ta. Nu uita de unde vii. Dacă știi de unde vii, poți ajunge oriunde. Detaliile și semnificațiile vieții tale au fost create în mod intenționat ca să te facă să crezi ce spun alții despre tine. Te rog, încearcă să ții minte

că ceea ce cred ei și ceea ce te pot sili să înduri nu dovedește inferioritatea ta, ci frica și lipsa lor de umanitate.

Dragă James, prin furtuna care se dezlănțuie azi peste trupul tău tânăr, încearcă să-ți păstrezi limpezimea în legătură cu ceea ce se ascunde de fapt în spatele cuvintelor *acceptare* și *integrare*. Nu ai niciun motiv să încerci să devii ca alții și nu există nicio bază pentru presupunerea lor impertinentă că ar trebui să te accepți. Lucrul cu adevărat îngrozitor, prietene, este că tu trebuie să-i accepți pe ei. Și vorbesc foarte serios. Trebuie să-i accepți și trebuie să-i accepți cu dragoste, pentru că acești oameni nevinovați nu au altă speranță. Încă mai sunt captivi într-o istorie pe care nu o înțeleg și, până nu o vor înțelege, nu vor fi eliberați. Au fost siliți să creadă, atât de mulți ani și din atât de multe motive, că negrii le sunt inferiori albilor. Într-adevăr, mulți dintre ei știu că nu este adevărat, însă, așa cum vei afla, oamenilor le este foarte greu să acționeze conform cu ceea ce știu. Să acționezi înseamnă să fii dedicat, iar să fii dedicat înseamnă să fii în pericol. În acest caz, pericolul din mintea celor mai mulți albi americani este pierderea propriei identități. Încearcă să-ți închipui cum ar fi dacă te-ai trezi într-o dimineață și pe același cer ar străluci și soarele, și stelele. Te-ai speria, pentru că e contra naturii.

Orice schimbare radicală din Univers este înspăimântătoare pentru că atacă atât de profund ceea ce știm despre propria realitate. În lumea albilor, negrul a fost mereu ca o stea imobilă, ca un pilon de neclintit: iar când își schimbă poziția, cerul și pământul se cutremură din temelii. Nu-ți fie frică. Am spus că au intenționat să te lase să mori în ghetou, să pieri nefiindu-ți permis să ieși din limitele definiției albilor, nefiindu-ți permis să-ți scrii numele corect. Tu, la fel ca mulți dintre noi, să anihilezi această intenție și printr-o lege înfiorătoare, printr-un paradox îngrozitor, acei nevinovați care cred că întemnițarea ta i-a ținut în siguranță, pierd contactul cu realitatea. Dar acești

oameni sunt frații tăi, frații tăi mai mici, pe care i-ai pierdut. Iar dacă cuvântul *integrare* înseamnă ceva, înseamnă următorul lucru: că noi ne vom sili cu dragoste frații să se vadă așa cum sunt, să nu mai fugă de realitate și să înceapă să o schimbe. Pentru că asta este casa ta, prietene. Nu te lăsa alungat din ea. Oameni minunați au făcut lucruri minunate aici și vor mai face, și putem face America să fie ceea ce trebuie să devină. Va fi dificil, James, dar ești urmașul unor oameni puternici și harnici, oameni care au cules bumbac și au construit baraje și căi ferate și, în ciuda celor mai îngrozitoare circumstanțe, au reușit să-și păstreze o demnitate incontestabilă și monumentală. Ești urmașul unor mari poeți, unii dintre cei mai mari de la Homer încoace. Unul dintre ei a spus: Chiar în clipa în care credeam că sunt pierdut/ Temnița s-a cutremurat și lanțurile au căzut.

Tu știi și eu știu că țara sărbătorește cu un secol mai devreme un secol de libertate. Noi nu ne putem simți liberi până când ei nu sunt liberi.

Dumnezeu să te aibă în pază.

Unchiul tău,

James

LA POALELE CRUCII

Scrisoare dintr-o regiune a minții mele

În vara în care am împlinit paisprezece ani, am trecut printr-o criză spirituală îndelungată. Folosesc termenul „religios” în sens arbitrar comun, însemnând că atunci i-am descoperit pe Dumnezeu, sfinții și îngerii lui și iadul său incandescent. Și, cum mă născusem într-o națiune creștină, am acceptat această zeitate ca fiind singura. Am presupus că există doar între pereții bisericii – de fapt, ai bisericii noastre – și am presupus că Dumnezeu și siguranța erau sinonime. Cuvântul „siguranță” ne duce la adevăratul sens al cuvântului „religie”, așa cum îl folosim noi. Astfel, cu alte cuvinte, în al paisprezecelea an de viață a început să-mi fie frică. Frică de răul din mine și frică de răul din afara mea. Ceea ce am văzut în jurul meu în acea vară, în Harlem, a fost ceea ce văzusem mereu.

Nimic nu se schimbase. Însă acum, fără nicio avertizare, târfele și peștii și gangsterii de pe Bulevard deveniseră pentru mine o amenințare. Nu-mi trecuse până atunci prin minte că puteam deveni unul dintre ei, dar acum îmi dădeam seama că eram cu toții copiii acelorași circumstanțe. Mulți dintre prietenii mei se îndreptau clar către Bulevard, iar tata spunea că și eu mă îndreptam în aceeași direcție. Prietenii mei începeau să bea și să fumeze și își începeau – la început avizi, apoi extenuați – carierele lor sexuale. Fete, doar puțin mai mari ca mine, care cântau în corul bisericii sau care predau la școala de duminică, copiii sfinților părinți și-au început sub ochii mei incredibila metamorfoză, în care cel mai uluitor aspect nu erau sânii înmuguriți sau posterioarele bombate, ci ceva mult mai profund și mai subtil, ceva în ochii lor, în căldura lor, în mirosul

lor și în inflexiunea vocii lor. La fel ca străinii de pe Bulevard, au devenit cât ai clipi incredibil de diferite, fantastic de prezente. Datorită felului în care fusesem crescut, disconfortul acut pe care toate acestea mi-l creau și faptul că nu-mi trecea prin cap ce aveau să facă mai departe vocea sau mintea sau trupul meu mă făceau să mă consider unul dintre cei mai depravați oameni de pe pământ.

Nu ajuta nici faptul că sfintele fete păreau destul de amuzate de bălbăielile mele îngrozite, iar experimentele noastre sinistre, vinovate și chinuite erau dintr-odată la fel de reci și de lipsite de bucurie ca stepa Rusiei și de departe mai fierbinți decât toate flăcările iadului.

Dar exista ceva mai profund decât aceste schimbări și mai puțin definibil care mă speria. Era la fel de valabil și pentru fete, și pentru băieți, dar cumva era mai intens la băieți. În cazul fetelor, le priveai cum devin matroane înainte de a deveni femei. Au început să manifeste o stranie și destul de înspăimântătoare încăpățănare. Este greu de spus cum se manifesta exact: ceva implacabil în buzele strânse, ceva profetic (ce anume?) în ochi, o nouă și zdrobitoare determinare în mersul lor, ceva categoric în voce.

Pe noi, băieții, nu ne mai tachinau, ne muștrău aspru, spunând: „Mai bine v-ați gândi la sufletul vostru!”. Pentru că și fetele vedeau dovezile pe Bulevard, știau care ar fi fost prețul unui pas greșit, știau că trebuie să fie protejate, iar noi eram singura lor protecție. Înțelegeau că trebuie să acționeze ca ispite ale lui Dumnezeu, să salveze sufletele băieților întru Iisus și să lege trupurile băieților prin căsătorie. Pentru că acesta era începutul ardorii noastre și „E mai bine”, a spus Sfântul Pavel – care, în altă parte, se descria cu cea mai neobișnuită și uluitoare exactitate ca „un om josnic” – „să te căsătorești decât să arzi.” Și am început să simt la băieți o disperare stranie, precaută, uimită, de parcă s-ar fi pregătit pentru iarna lungă și

grea a vieții. Atunci nu știam prea bine la ce reacționam. M-am gândit că se complăceau. La fel cum fetelor le era predestinat să se îngrașe ca mamele lor, și băieților le era sortit să nu crească mai înalți decât tații lor.

Și astfel școala începea să pară un joc de copii pe care nimeni nu-l putea câștiga, iar băieții renunțau la școală și se duceau la muncă. Tata voia să fac același lucru. Am refuzat, deși nu-mi mai făceam vreo iluzie în legătură cu ceea ce ar fi putut însemna pentru mine educația: deja cunoscusem mult prea mulți instalatori cu diplome de facultate. Prietenii mei erau acum „în centru”, ocupați, „luptându-se cu lumea”. A început să le pese mai puțin de felul în care arătau, de felul în care se îmbrăcau, de lucrurile pe care le făceau; acum îi găseai în grupuri de câte doi, câte trei sau câte patru, pe holuri, împărțind o sticlă de vin sau de whisky, vorbind, înjurând, certându-se și uneori plângând: pierduți și incapabili să-și dea seama ce anume îi oprima. Știau doar atât: că era lumea, lumea albilor. Și părea că nu există nicio modalitate de a îndepărta acel nor care stătea între ei și soare, între ei și iubire și viață și putere, între ei și orice și-ar fi dorit.

Nu era nevoie să fii genial ca să-ți dai seama cât de puține puteai face pentru a-ți schimba condiția; nu trebuia să fii deosebit de sensibil ca să fii adus la disperare de umilirea neîncetată și gratuită și de pericolul cu care te confruntai în fiecare zi de lucru, întreaga zi de lucru. Umilirea nu era doar pentru zilele de lucru sau pentru muncitori; aveam treisprezece ani și traversam Fifth Avenue, în drum spre biblioteca de pe Fortysecond Street, iar polițistul din intersecție a spus printre dinți: „Ciorilor, stați la voi acolo în cartier, unde vă e locul!”.

Când aveam zece ani, și în niciun caz nu păream mai mare, doi polițiști s-au distrat percheziționându-mă, făcând speculații amuzante (și terifiante) despre strămoșii mei și despre presupusa mea virilitate, lăsându-mă culcat la pământ, cu fața în